

TARBIYA 7

BAXT VA MUVAFFAQIYAT SIRLARI

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
7-sinf o'quvchilari uchun darslik

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan
tavsiya etilgan

TOSHKENT
«O'ZBEKISTON»
2020

UO'K 17(075.3)

KBK 87.7ya72

T 23

D. Kenjayev, N. Ismatova, D. Ro'ziyeva, N. Xolmuxamedova, Sh. Sattorov, Z. Zamonov,
Z. Islomov, O. Mahmudov, D. Rahimjonov, S. Akkulova, S. Shermuhammedova,
S. Madaliyeva, S. Zokirova, L. Mo'minova

Mas'ul muharrirlar: Z. Islomov – f.f.d., professor; D. Kenjayev – t.f.n.

Taqrizchilar:

Sh. Maxmudov – O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Tarix instituti direktori o'rinbosari, tarix fanlari nomzodi;

Q. Matxoliqov – O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik-pedagogik tashxis markazi metodisti, tarix fanlari nomzodi;

Sh. Rasulov – O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, birinchi bo'lim bosh mutaxassisi, yuridik fanlari nomzodi;

A. Norboyev – Nizomiy nomidagi TDPU katta o'qituvchisi;

Z. Jabborova – Respublika ta'lim markazi metodisti;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mita,
Respublika ma'naviyat va ma'rifat markazi, O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasining tegishli xulosalari asosida nashrga tayyorlangan

SHARTLI BELGILAR

Aqlni charxlash uchun savol va topshiriqlar

Mulohaza uchun

Ijodiy faoliyat

Ma'naviyat xazinasidan

Bilimingizni mustahkamlang

Bilasizmi?

Respublika maqsadli kitob jamg'armasi mablag'lari hisobidan chop etildi

Assalomu alaykum hurmatli o'quvchilar!

Mazkur darslikda siz tengqurlaringiz bilan chiroyli xulq omillari, do'stlikning qadriga yetish zaruriyati, muvaffaqiyatga erishishda qat'iyat va matonatning lozimligi, tabiatni asrash shartlari va boshqa umuminsoniy fazilatlar majmuasi bilan tanishasiz. O'zingizda kerakli ko'nikmalar hosil qilish uchun turli ijodiy va va ta'limiy mashqlar orqali qiziqtirgan savollaringizga javoblar topasiz.

Binobarin, donishmandlar fikricha, tarbiyaning boshi – odob, yo'li – insoniylik, bekatlari – to'g'riso'zlik, mehnatsevarlik, xush-xulqlik, mardlik, mas'ullik, manzili esa baxt-saodat vodiysi sanaladi. Ha, go'zal tarbiya o'zida barcha insoniy fazilatlarni birlashtirib, kishining hayot yo'llarini nurafshon etadi.

Bundan ko'rinadiki, ushbu odob-axloq me'yorlarini o'zlash-tirishingiz natijasida xulq-atvoringizda ma'naviy barkamollik va go'zal odob durdonalari shakllanadi. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatimizda yuksak ma'rifatli insonlarning ko'payishiga xizmat qiladi. Bunday sharafli ishlarda sizlarga omad yor bo'lsin!

Mualliflar jamoasi

I bob. Oliy maqsad

1-MAVZU: INSON – EZGULIK IJODKORI

Aqlni charxlash uchun savol va topshiriqlar

1. Inson nima uchun uyini sog'inadi? «Zumrad va Qimmat» ertagi esingizdami? Zumrad nima uchun tomga chiqqanida yig'laydi?
2. O'zbekistonning qaysi hududlariga sayohat qilgansiz? Taassurotlaringiz bilan o'rtoqlashing.
3. Quyidagi rasmlarga diqqat bilan qarang va savollarga javob bering:
  - rasmlardagi binolar qachon qurilganini bilasizmi? Bu binolarni qurishda insonlar qanday bilimlardan foydalanaganlar?
  - mazkur bino va inshootlarning qurilishi, shahar va bog'larning yaratilishi tarixidan so'zlab bering.
4. Yuliy Sezarning: «Men ko'rgan Rim paxsa devorli edi, men qoldirayotgan Rim go'zal imoratlardir», Amir Temurning: «Qudratimizga shubha qilsangiz, biz qurgan imoratlarga boqing», degan fikrlarini «Inson – ezgulik ijodkori» degan fikr bilan bog'lab tushuntiring.

Mulohaza uchun

Sayohatga chiqish – yaxshi, uyga qaytish – yoqimli! Sayohat oldidan o'zingizni uydan zerikkandek his qilsangiz ham, uyga qaytishning zavqi o'zgacha. Vatanga qaytishning gashti ham xuddi shunday. Sayohat qiling, dunyo ko'ring, o'qib-o'rganing va bir kuni, albatta, Vatanga qayting. Unutmang – siz uning aziz bir bo'lagisiz.

Ijodiy faoliyat

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 49-moddasini o'qing va quyidagi savollarga javob bering:

1. Ushbu moddada qanday majburiyatlar bayon qilingan?
2. Nima deb o'ylaysiz, nega fuqarolar tarixiy, ma'naviy va madaniy merosni avaylab-asrashi shart?
3. Men ... majburiyatlarni bajaraman. Mening bu ... juda muhimdir.

Mulohaza uchun

VATANDIN YAXSHI YOR BO'LMAS...

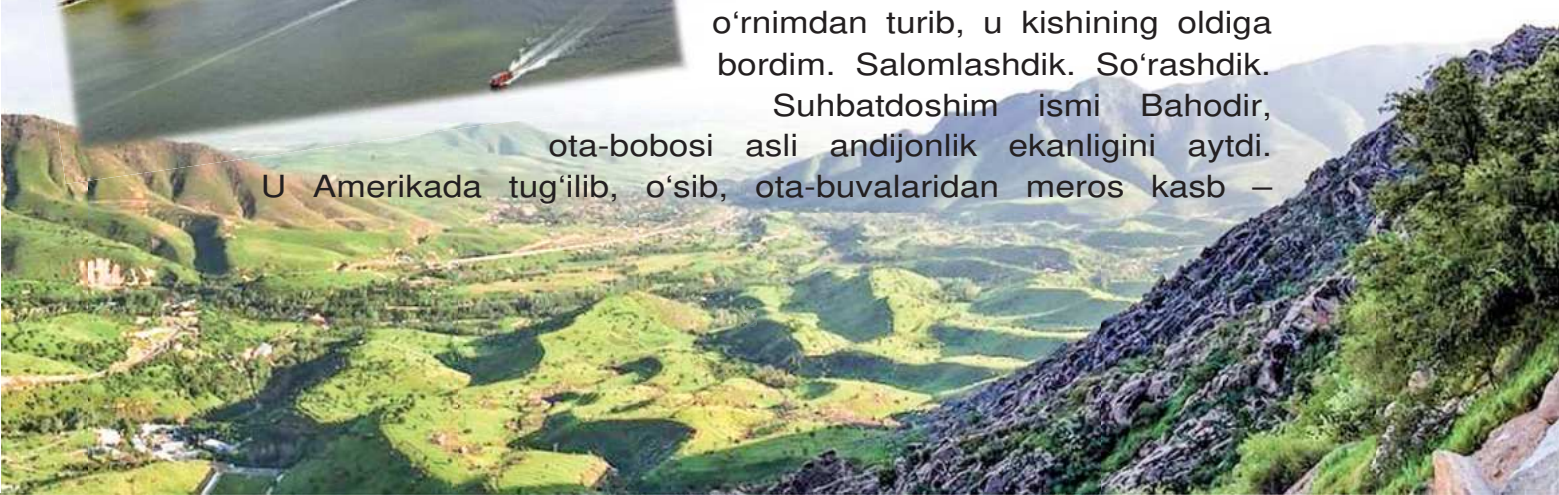
Bir yumush bilan Nyu-Jersi shahriga yo'lim tushdi. Yonimdagi o'rindiqda o'tirgan o'rta yoshli bir kishining men tomonga qarab turganini sezib, beixtiyor o'girildim. Nigohimiz to'qnashdi.

– O'zbekistondanmisiz? – menga yuzlandi mayin tabassum bilan.

– O'zbekistondanman, – deya o'rnimdan turib, u kishining oldiga bordim. Salomlashdik. So'rashdik.

Suhbatdoshim ismi Bahodir, ota-bobosi asli andijonlik ekanligini aytdi.

U Amerikada tug'ilib, o'sib, ota-buvalaridan meros kasb –

I bob. Oliy maqsad

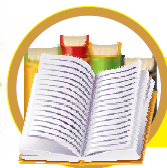

qandolatchilik bilan shug'ullanar ekan.

– Otam Andijonning odamlari, bog'-rog'lari va Bog'ishamol haqida ko'p gapirganlar. Har safar eslaganlarida O'zbekistonga, albatta, bir kun borishlariga ishonar edilar. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, yo'llar ochildi. Vatandagi yaqinlarimiz bilan topishdik, diydor ko'rishdik. Oxirgi yillarda ular besh marta Andijonga bordilar. Har safar: «Vatanimda ko'z yumish nasib etsin», deb duoga qo'l ochar edilar. Otamning duolari ijobat bo'lib, Vatanda vafot etdilar.

– Otangizning joylari jannatda bo'lsin, – dedim ko'zlarim yoshlanib.

Nosir Zohid, yozuvchi

Ma'naviyat xazinasidan

VATAN TUYG'USI

Biz turkistonliklar o'z vatanimizni jonimizdan ortiq suyganimiz kabi, arablar arabistonlarini, qumlik, issiq cho'llarini, eskimular shimol taraflarini, eng sovuq qor va muzlik yerlarini boshqa yerlardan ziyoda suyarlar. Agar suymasalar edi, havosi yaxshi, tiriklik oson yerlarga o'z vatanlarin tashlab ketmas edi.

Bobolarimiz: «Kishi yurtida sulton bo'lguncha, o'z yurtida cho'pon bo'l», – demishlar.

Abdulla Avloniy

Ma'naviyat xazinasidan

Yaxshi odam yurt tuzar, yomon odam yurt buzar.

Amir Temur

Ijodiy faoliyat

1. Vatan sog'inchini qanday tasavvur qilasiz? Nega bu sog'inch musofirni qiynaydi?
2. «Kishi yurtida sulton bo'lguncha, o'z yurtida cho'pon bo'l» – deganda nima nazarda tutilgan?
3. Siz uyingizdan uzoqda bo'lsangiz nimalarni sog'inlasiz?

Bilasizmi?

Intellectual salohiyat Vatanga muhabbat tuyg'usi bilan uyg'un bo'lgandagina yuksak natijalar beradi. Qay makonniki, kimdir majbur qilmasa ham, mukofotlar kutmasdan, himoya eta boshlasangiz, ana shu Vatandur!

Bilimingizni mustahkamlang

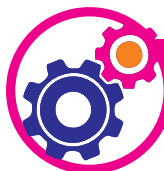

1. «Ma'naviyat xazinasidan» ruknida berilgan hikmatni hayotiy misollar bilan izohlang.
2. Abdulla Avloniyning Vatan tuyg'usi haqidagi fikrlarini davom ettirishga harakat qiling.
3. «Men nechun sevaman O'zbekistonni...» mavzusida loyiha tayyorlang. Vatan haqidagi filmlar, badiiy asar va rasmlardan foydalaning.
4. Mustaqil ravishda quyidagi topshiriqlarni bajaring:
  - Zahiriddin Muhammad Boburning Vatan sog'inchi haqidagi o'y-fikrlarini «Vatandin yaxshi yor bo'lmas...» hikoyasining asosiy g'oyasi bilan bog'lang.
  - Boburning shu mazmundagi g'azal va ruboiylaridan namunalarni toping va daftaringizga yozing.

I bob. Oliy maqsad

2-MAVZU: OLIY MAQSADLAR BILAN YASHASH

Aqlni charxlash uchun savol va topshiriqlar

1. Ezgulik nima? «Ezgu maqsad, ezgu tilak, ezgu niyat» tushunchalari qayerda va qachon ishlatiladi?
2. Tug'ilgan kuningizda barcha sizga yaxshi niyatlar bildirdi. Siz ulardan mamnun bo'lib, «Ezgu tilaklaringiz uchun rahmat», deb javob berdingiz. Ezgu tilak nima?
3. Ezgu tilak va ezgu maqsad o'rtasida qanday bog'liqlik bor?
4. Olimjon kelajakda shifokor, Zarnigor – o'qituvchi, Sohibjon esa tadbirkor bo'lmoqchi. Ularning maqsadlarini ezgu maqsad deyish mumkinmi?
5. Siz kim bo'lmoqchisiz? Kelajakdagi kasbingiz ezgulikka qanchalik xizmat qiladi?

Mulohaza uchun

MAQSADGA NIMA OLIB BORADI?

Aql-zakovatda tengsiz ustoz Zohid kamonbozlikda ham beqiyos edi. Bir kuni tongda u mahoratiga bepisandlik bilan qaraydigan shogirdi hamrohligida uyi atrofini o'rab olgan quyuq o'rmonzorda kamondan o'q uzish mashqlarini bajarar edi. Bunday mashg'ulotlarga bir necha marotaba guvoh bo'lgan izdoshi esa o'zini mashqlarga befarqdek tutardi.

Ustoz eman daraxti ostida o'sgan yovvoyi atirgul g'unchasini uzib, daraxtning baland shoxiga ildi-da, undan yuz qadam uzoqlashdi. Uning harakatlaridan taajjubga tushgan shogird jaryonni diqqat bilan kuzata boshladi. Ustoz sadog'idan o'q olib, noyob yog'ochdan tayyorlangan yoyiga ildi. Shogirdiga ro'molcha uzatib, «ko'zimni bog'la» dedi, keyin:

– Mardlik timsoli bo'lgan kamonbozlik bilan shug'ullanganimni ko'p ko'rgansan, to'g'rimi? – dedi.

– Har kuni va yana atirgul g'unchasini 300 qadam uzoqlikdan turib urishingizni ham, – dedi shogird.

Ustoz qaddini rosladi, oyoqlarini qulay joylashtirib, o'ng yelkasi bilan orqaroq tisarildi, kamonni tarang tortib, o'qni nishonga to'g'riladi. Vaziyatdan karaxt bo'lgan shogird vizillab uchgan o'qning ovoizdan sergak tortdi. O'q gul tugul daraxtga ham tegmaganini ko'rgach, miyig'ida kuldi.

– Xo'sh, o'qni tekkiza oldimmi? – so'radi ustoz bog'langan ko'zlaridan ro'molchani yechar ekan.

– Yo'q! Taassufki, o'q tamomila boshqa yoqqa qarab uchdi. Men inson idrokining qudrati bilan bog'liq mo'jizaviy hodisaga guvoh bo'lamanmi, deb o'ylab turgan edim. Afsus!.. – dedi shogird.

– Hozirgina senga inson idrokiga daxldor muhim saboqni berdim, – deya xotirjamlik bilan javob berdi ustoz. – Ko'zim ochiqligida g'unchani 300 qadamdan ura olaman. Garchi, bugun unga 2 barobar yaqin tursam-da, nishonga lolmadim.

Unutma, maqsadingga ko'zing yetsagina erishasan. Aks holda, unga qanchalar yaqinliging ahamiyatsiz. Bu dunyoda o'zi ko'ra olmagan nishonga o'qni urish hech kimga nasib qilmagan.

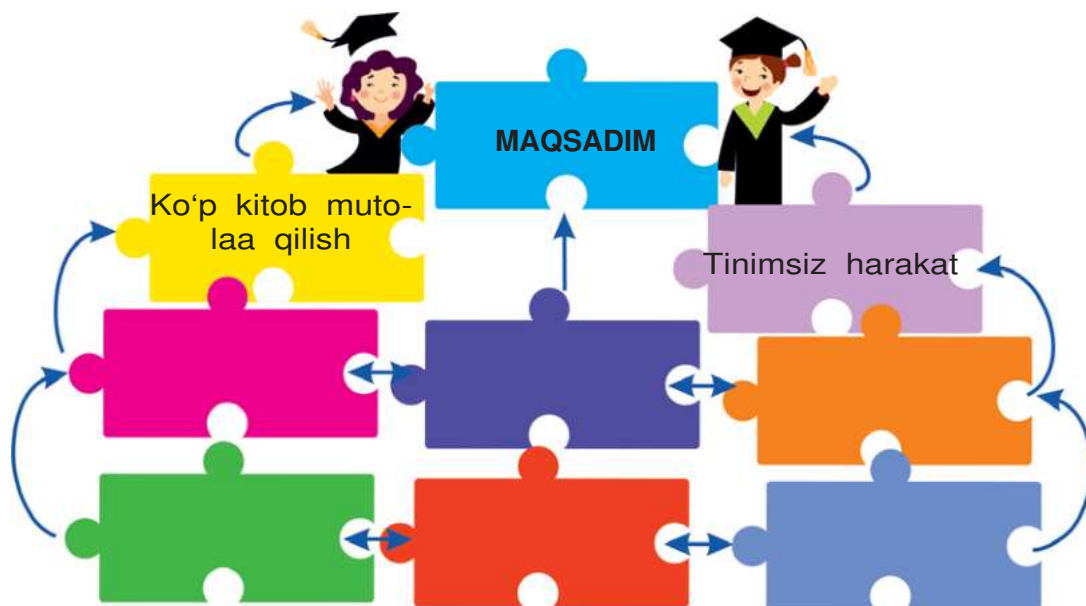

I bob. Oliy maqsad

Ijodiy faoliyat

1. «Hozirgina senga inson idrokiga daxldor muhim saboqni berdim. Maqsadingga ko'zing yetsagina erishasan», deganda ustoz Zohid nimani nazarda tutgan edi?
2. Oldingizga qo'ygan maqsadingiz qanchalik aniq? Unga yetishish uchun qanday ishlarni amalga oshirishingiz kerak?
3. Maqsadingizni amalga oshirishda sizda qanday fe'l-atvor shakllanishi zarur?
4. Quyidagi pazllarni daftaringizga chizing va ularni maqsadingizni amalga oshirishingizga ta'sir etuvchi omillar bilan to'ldiring (pazllar sonini ko'paytirishingiz yoki kamaytirishingiz ham mumkin). Har bir omilni bir-biri bilan bog'lang. Har bir natijangiz fe'l-atvoringizga qanday ta'sir o'tkazishi mumkin?

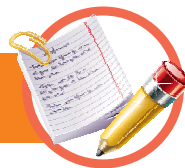

Bilasizmi?

Donishmandlarning fikricha, insoniyat maqsadi – odamlarni insoniylikka o'rgatishdir. Sharqona hikmatlarda daraxt ekish, ilm olish, oilasiga va boshqalarga yaxshilik qilib, ezgulik ulashish insonning oliy maqsadi bo'lishi lozimligi ta'kidlanadi.

Mulohaza uchun

ORZULAR IZDOSHI

«Taqdir go'zal orzulariga ergashganlarni yorqin tole bilan siylaydi», – degan fikrni menga do'stim Monti Roberts singdirgan.

15 yoshli o'g'lim bilan do'stim Montining fermasiga mehmonga bordik. O'g'lim do'stimning eng ko'rkam to'riq samanini minaman, deb xarxasha qildi.

Atlanta – shu yaqin-atrofdagi eng chopqir saman. Do'stim uni qanchalar avaylashi, parvarishlashini bilganim uchun ham o'g'limning istagiga qarshilik qildim.

– Qo'ysang-chi, Jek! Qo'yaver, o'g'ling shu to'riqda chopqa qolsin. Yigitlar ko'z-quloq bo'lib turishadi, – dedi xotirjamlik bilan do'stim.

O'g'limning Atlantada chinakam chavandozlardek savlat to'kib o'tirishini ko'rib, g'ururga to'ldim.

Monti ikkalamiz uni maroq bilan tomosha qilar ekanmiz, do'stim menga yuzlandi:

– Bilasanmi, Jek, men nega o'g'lingni shu otda chopishga bo'lgan xohishini qo'llab-quvvatladim?

Men bir vaqtlar otda chopishni o'rgatadigan oddiygina mu-rabbiyning o'g'li edim. Yuqori sinfda o'qiyotganimda amakim mendan kelajak rejalarim haqida so'radi. Men ikki yuz gektarli ferma maydoni, son-sanoqsiz otlar parvarishlanadigan binolar, ulkan otchopar, yilqichilik xo'jaligini boshqarish orzum haqida aytib berdim.

Lituz.com

**To'liq qismini
Shu tugmani
bosish orqali
sotib oling!**